

Durmuş Hocaoğlu

Dersimiz Milliyetçilik: XXII

Din’de “İkame” Prensibi: 2

Yeniçağ., “Analiz”., 27 Nisan 2007, Cuma., s.13
“Analiz” Sıra No: 518; 2007-033; Nisan-10

YENİÇAĞ

Bir dinin yerine ikame edilen bir başka şey onu “aşarsa “yerleşir ve ancak ve yalnız da o şekilde yerleşir; değilse, belki bir müddet zorla ayakta tutulduktan sonra ‘birşekilde’ kaybolur gider. Bunun tarihteki birçok misâllerinden birisi meşhur ve mâruf “Akıl Dini” tecrübesidir.

Akıl Dini (La R eligion de La Raison), Fransız İhtilâli’nin kanlı herc ü merç döneminde Convention tarafından tatbıkata konan ve doğrudan doğruya “din”in kendisini hedef alan “**Hristiyanlıktan Çıkarma**” (**D echr etianisation; Hristiyansızlaştırma**) harekâtı sırasında ihdas edilmiştir. İhtilâl, Aydınlanma’nın deist-ateist fikirlerinden beslenmekte idi, ayrıca prensip olarak Hristiyanlığı ve Kilise’yi, Aristokrasi’nin tabiî müttefiki ve Halk’ın (Peuple) ve dolayısıyla da Halk Hâkimiyeti’nin (R epublique) aleyhtarı ve d üşm anı olarak tel kki etmekteydi ve bu sebeplerden dolayı da Din konusunda açıkça çok negatif bir tavrı vardı; bu, - bizde yanlış bilinen adıyla Din-Devlet Ayrımı değil de - Kilise-Devlet Ayrımı’nın (S ep eration de l’ glise et de l’ tat) da ötesine geçen, *Din’den arındırılmış* bir cemiyet projesini de öngörmekte idi. Ne varki İhtilâl’in zimamdarlarının çok iyi bildiği birşey vardı ki o da, kaldırılacak geleneksel ve örgütlü din – y ni Hristiyanlık ve Kilise – yerine O’nun bir mu dili konmalıydı: Bir “din” veya “din gibi birşey”; işte “aşmak” ile kastettiğim budur. V k a Aulard’ın ifâdesiyle “*Başlangıçta Convention mevcut olan rejimi, yani ruhbanın sivil teşkilatı rejimini, muhafaza etmek teşebbüsünde bulundu. Bu, ‘Din ve Devletin ayrılması’ fikrinin o devir adamlarında bulunmadığı demek değildir*” [A. Aulard., *Fransa İnkilabının Siyas  Tarihi*;  ev.: Nazım Poroy., TTK Yay., İkinci Baskı., Ankara., 1987, C: II., s.649]. Evet; değildir, daha fazlası da vardır, ama henüz ilk yıllarda vakit erkendir, öyle ki, hatt , sadece Katolik Kilisesi’nin değil Gallikan Kilisesi’nin dahi, her türlü tehditten mas n olduğu konusunda te’minatlar verilmiştir [Aulard, *a.e.*, s.649-650]. Fakat bir müddet sonra artık gücünün yeteceğine kail olan Convention harekete geçmekte gecikmedi; bir-iki yoklamadan sonra, start verildi: İlk hedef olarak papazlar seçildi [Aulard, *a.e.*, s.653-654], bunun arkasından ise, bizzat Kilise’ye ve hattâ doğrudan-doğruya Din’in kendisine alenen ve çok kaba bir şekilde cephe alınmaya teşebbüs edildi: Artık “Dinden  ıkarma” resmen başlamıştı. Birçok yerde insanlar kitleler h linde Hristiyanlık **Error! Bookmark not defined.**’tan çıkıyor, veya buna icb r ediliyor, r hipler maskara ediliyor, kiliseler, haçlar, en şed d hiddetlerin, a ağılamaların hedefi hâline getiriliyordu. Şimdi sıra Hristiyanlığın

‘aşılmasına’ gelmişti; bu maksatla **Akıl Dini, Mantık Dini, Hakikat Dini, Vatan Dini, Hürriyet, Eşitlik ve Cumhuriyet dini** [Aulard, *a.e.*, s.653-657] veya daha sonra Robespierre’in îcâdı olan **Yüksek Varlık Dini** [Aulard, *a.e.*, s.676] gibi muhtelif adlarla anılan bir yeni din ihdas edildi. A. Mathiez’in ifâdesiyle [*Fransız İhtilâli.*, C: I, Çev.: Ş. Kaya., Kanaat Kitabevi., İst., 1940, s.194]:

“... yavaş-yavaş, bir nevi millî bir din; hâlâ resmî dinle birbirine karışan merasim ve âyinlerini ondan iktibas eden bir **vatan dini** tekevvün ediyordu./ .../ Halkın ibadetten ve mezhepten vazgeçebileceğini sanmıyorlardı., fakat düşünüyorlardı ki, **İhtilâl bizzat bir dindir** ve onu merasimleştirerek eski mistik dinin üstüne çıkarmak mümkündür.”

Bir çılgınlık ve soytarınlık şeklinde uygulanan bu hareketlerle birlikte, “Akıl Mâbedleri” (Temples de La Raison) açılmış, birçok kilise kapatılıp, tahrip edilirken, birçoğu da yeni dinin mâbedi haline getirilmiş, hattâ meşhur Notre Dame, baş mâbed yapılmış ve orada resmî âyinler bile icrâ olunmuştur.

Fakat yine de din aşılamiyordu; çünkü “ikame” tutmamıştı. Sonra Convention tavrını yumuşatmak zorunda kaldı ve en nihâyet Napoléon döneminde Proje rafa kaldırıldı; vâkıa Din eski statüsünü kazanamadı, çünkü yine Aulard’ın ifadesiyle, “*Laik Devlet, veyahut o zamanın tabirine göre Müstakil Devlet prensibi*” tamâmen ortadan kaldırılmamıştı, ama çılgınlık bitmişti.

Fransa Din’i sonra “kısmen” aştı; ama başka şekilde...

Dinden Çıkarma Harekâtı döneminde Akıl Mâbedi (Temple de La Raison) hâline dönüştürülen, XII. yüzyıldan kalma, Saint-Frambourg Kraliyet Şapeli

